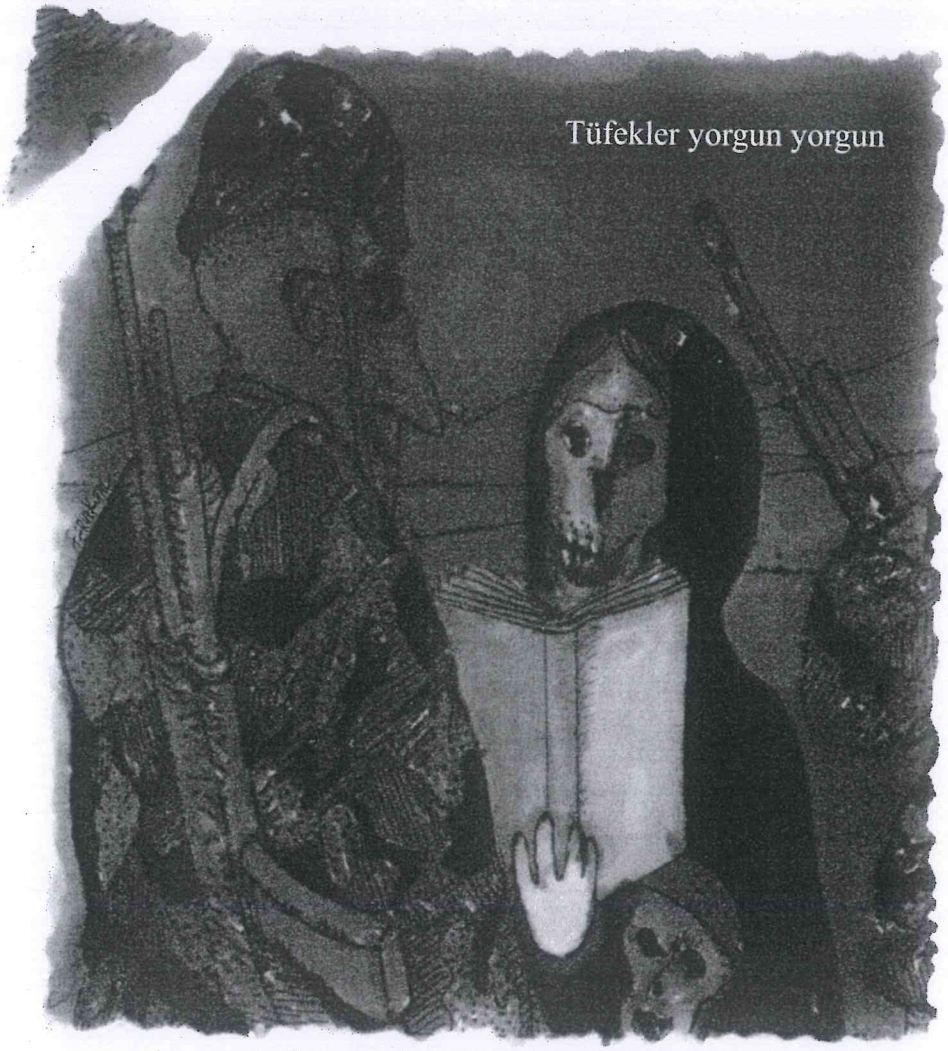
LACİVERT

Yıl: 9 Sayı: 52 Öykü ve Şiir Dergisi
ISSN: 1305-3671

SÖYLEŞİ / **"Tarık Dursun K."**
"Faruk Duman"

Nihat Ziyalan • Ahmet Ada • Aynur Uluç • Atilla Yaşrin
Tadeusz Borowski • Margaret Atwood • Paul Celan

DOSYA / **"Savaş Edebiyatı"**

Süleyman Akbulut • Efnan Dervişoğlu • Abdullah Ataşçı • Şaban Akbaba
Ayla Şenel • Zeynep Balıkçıoğlu • Özgür Soylu • Nilüfer Uğur-Dalay • Yaroslav Haşek

Temmuz-Ağustos 2013 www.lacivertdergisi.com Ederi: 7 TL

LACİVERT

Öykü ve Şiir Dergisi

Yıl: 9 Sayı: 52 **Temmuz-Ağustos 2013**
ISSN: 1305-3671 **İki Aylık Yerel Süreli Yayın**

SİNAPS
Sahibi
Danyal Kurban

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Tümay Çobanoğlu

Danışma Kurulu
Alper Akçam, Ayla Kutlu,
Esengül Kutkan, Nizamettin Uğur

Yayın Kurulu
Ayşegül Tercan, Fulya Bayraktar
Sofya Kurban, Tümay Çobanoğlu

Yazışma ve Abonelik
Mahatma Gandhi Cad. No: 9/9 GOP / Ankara
Tel: 0312 437 49 25 Gsm: 0532 741 23 84
Fax: 0312 437 94 11
e-mail: lacivert_2005@yahoo.com

Abone Koşulları
Yurtiçi: Yıllık 45 TL / 6 Aylık: 30 TL
Yurtdışı: Yıllık 40 EURO - 60 USD

Kütüphanelere, Kurum ve Kuruluşlarına
6 Aylık: 80 TL- Yıllık: 120 TL

Posta Çeki
Fulya Bayraktar 522 86 42 Ankara

İl Temsilcilikleri

Faruk Sürücü	Diyarbakır	0546 495 35 40
Muzaffer Keten	Eskişehir	0554 983 70 24
Zübeyde Seven Turan	İzmir	0532 734 27 10
Yonca Yaşar	Mersin	0506 824 32 49
Kitapsan	Adana-Mersin-Konya	0322 239 06 22

Yayınlanan yazıların sorumluluğu yazarlara aittir.
Dergideki yazılardan yapılacak tüm alıntılarda dergi,
yazar ve yazı ismi belirtilmek zorundadır.

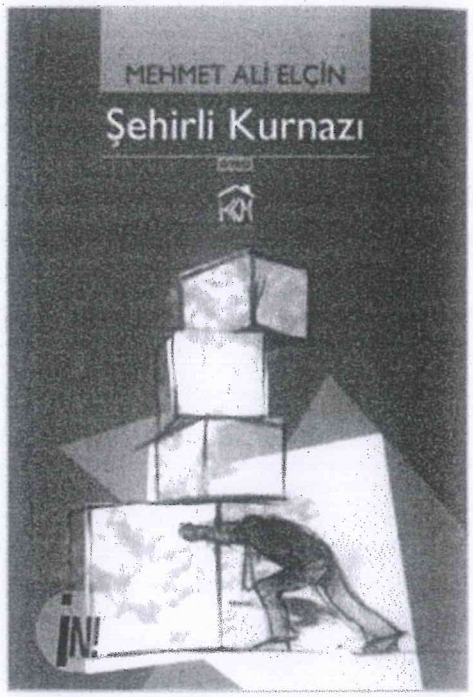
Yönetim Yeri
Çukurambar Mah. 1429 Cad.
Ladin Sitesi Çankaya / Ankara
Tel: 0533 460 39 32
www.lacivertdergisi.com

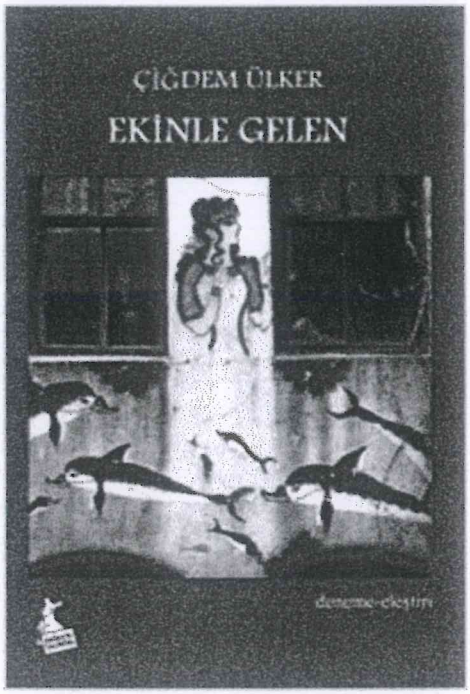
Dizgi: Merdiven Reklam Tanıtım
Şehit Bilgin Sk. 6/1 Demirtepe - Ankara
Tel: 0312 232 30 88
www.merdivenreklam.com

Yayımcı: SİNAPS
Çukurambar Mah. 1429 Cad.
Ladin Sitesi Çankaya / Ankara
Tel: 0533 460 39 32

Basım Tarihi: 15 Temmuz 2013

Basımcı: Ankara Ofset
Büyük Sanayi 1. Cadde Necatibey İş Hanı Alt Kat
No: 93/43-44 İskitler-Ankara - Tel: (0312) 384 50 63
ankaraofsetbasim@hotmail.com

İÇİNDEKİLER

SÖYLEŞİ / "Tarık Dursun K." / Raşel Rakella Asal 3

Necla Antep Aytuna / Öykü / Nasıl Son Vermeli Her Şeye? 14
Erdal Aktan / Öykü / Özgürlük 15
Özgür Puya / Öykü / Sıcak Bir Gün 22
Atilla Yaşrin / İnceleme / Nilay Özer'in Yoksul Yokuşu Şiirinde Başlık ve Metin İlişkisi 25

DOSYA / "Savaş Edebiyatı" 37
Süleyman Akbulut / Efnan Dervişoğlu / Abdullah Ataşçı / Şaban Akbaba
Ayla Şenel / Zeynep Balıkçıoğlu / Özgür Soylu / Nilüfer Uğur-Dalay / Yaroslav Haşek

SÖYLEŞİ / "Faruk Duman" / Sofya Kurban 87

DÜNYA EDEBİYATI / "Tadeusz Borowski" / Ali Yıldız 90
Tadeusz Borowski / Öykü / Taşlaşan Dünya 91

Nafia Altınok / Öykü / Keman Sesine Koşan Yürek 94
Nail Uyar / Öykü / Sıcak Bir Yaz Günüydü 98
Ozan Akgül / Öykü / Ali'nin Trajik ve Sonu Gelmez Hikâyesi 103
Emrullah Güney / Deneme / Kitap Sevgisi 106

ESKİLERDEN / "Gözü Kapalı Okumak" / Margaret Atwood 118

Yalçın Kayalı / Çeviri-İnceleme / Hindu Tanrısı Vishnu ve Vamana Bedenlenmesi 122
Cengiz Ersöz / Tanıtı / Muzaffer Keten Şiiri ve "Beni İyi Günlerimizle Anımsa" Şiir Kitabı Üzerine 129
Selma Taş / Tanıtı / Haymatlos 132

Hande Baba / Derleme / Paylaşmak İstediklerimiz 134

ŞİİR

Nihat Ziyalan 28 • **Meryem Coşkunca** 29 • **Sezen Çiğdem** 30 • **Emre Şahinler** 31
Can Karatek 32 • **Gülçin Sahilli** 34 • **Aynur Uluç** 35
Ferhat Demir 36 • **Ahmet Ada** 108 • **Şahin Aybay** 109 • **Pınar Doğu** 110 •
Ömer Besim Yaviç 112 • **İlkay Coşkun** 113 • **Eşref Yener** 114
Umut Durmuşoğlu 116 • **Tan Doğan** 117

Kapak / Firuz Kutal
Kapak Sözü / Cahit Irgat

Efnan Dervişoğlu

Remarque'tan Cevdet Kudret'e, Savaş ve Sonrası

Edebiyat, ait olduğu ülkenin toplumsal sorunlarını yansıtmakla yetinmez yalnızca; ülkeleri, dünyayı etkileyen göç, savaş gibi konuları da ele alır; dünya edebiyatının önde gelen romanlarının büyük bir bölümü savaşları, savaşların yol açtığı acıları anlatır. Tolstoy'un *Savaş ve Barış'ı* bu türün ilk hatırlanan örneklerindendir. Şolohov'dan *Durgun Akardı Don*, Alesandr A. Bek'ten *Moskova Önlerinde*, Hemingway'den Çanlar *Kimin İçin Çalıyor*, Heinrich Böll'den *Babasız Evler* ve daha birçok roman, yıllardır heyecanla okunur. Özellikle iki dünya savaşı, edebiyat dünyasını tartışmaya yer bırakmayacak şekilde etkilemiştir; Remarque'ın *Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok*'u, bu savaşlardan ilkini; cepheden bir erin tanıklığında ustalıkla anlatır:

"Kafa tasları olmadan da yaşayan insanlar ve her iki ayağı da koptuğu halde koşan askerler görüyoruz. Ayak kısmı kopmuş bacakları üstünde sendeleye sendeleye ilk çukura kadar koşuyorlar. Elleri üstünde iki kilometre yol alan bir onbaşı, parça parça olmuş dizini arkası sıra sürüklüyor. Bir başkası bacaklarını elleri ile bastıra bastıra ilk sargı yerine kadar gidiyor. Ağzı olmayan, çenesinin alt kısmı olmayan, suratı olmayan insanlar görüyoruz. Kanı durdurtmak için damarını dişleri ile tam iki saat sımsıkı ısıran birine rastlıyoruz. Güneş doğuyor. Gece oluyor. Mermiler ıslık çalıyor. Hayat sona eriyor."[1]

Bu paragraf, savaşın iç yüzünü en iyi yansıtan ve ilk akla gelen romanlardan biri olan *Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok*'un çarpıcı parçalarından sadece biridir. Erich Maria Remarque, on sekiz yaşında askere alınıp Birinci Dünya Savaşı'nda cepheye gönderilmiş; ağır bir yara aldığı için de savaşmayı sürdürememiştir. 1928'de yazdığı romanı birçok yayınevi tarafından geri çevrilse de 1929'da yayımlanmış; ertesi yıl, ABD'de filme alınmıştır. 1933'te, Nazi Almanyası'nda yakılan kitaplar arasında yer alan roman, bütün dünyada en çok okunan kitaplar arasındadır.

"1918 yılının Ekim ayında vurulup öldü. O gün bütün cephe öylesine sâkin ve sessizdi ki, ordu tebliği: ***'Garp cephesinde kayda değer bir şey yok'*** *demekle yetindi."*[2]

Remarque, adını; bu satırlardan alan romanını, sınıf arkadaşlarıyla birlikte cepheye gönüllü yazılan Paul Baeumer'in anı defteri biçiminde kaleme alır. Paul'un gözlemleriyle ve aktardıklarıyla ilerleyen romanını, anlatıcı kahramanının ölüm haberini vererek; üstelik bunun, savaş tarihi için *"kayda*

değer" olmadığını bildirerek etkili bir sona ulaştırır böylece; savaş karşıtlığını, savaş gerçeğiyle yüzleşen gençlerin hissettikleri ve yaşananlar aracılığıyla baştan sona sürdürür.

Övgü dolu sözlerle; nutuklarla ve marşlarla askere gönüllü yazdırılan 17-18 yaşındaki okul çocukları, gencecik insanların düşüp düşüp öldüğünü gördükçe savaşı, taraf olmayı, devlete hizmeti sorgulamaya başlarlar. Ölüm korkusunun ve bu sorgulamanın ağır bastığı sayfalar boyunca savaşın acımasızlığı gerçekçi tablolar halinde yansıtılır. Diyaloglar, olay akışının devamlılığını sağlamakla birlikte insandaki yaşama içgüdüsünü ve savaşın anlamsızlığını vurgulayan ifadelerle yüklüdür.

"Albert: 'Ama ben bir şeyi pek merak ediyorum,' diyor. 'Kaiser hayır demiş olsaydı acaba savaş yine olur mu idi?'

Ben: 'Elbette olurdu.' diye itiraz ediyorum. 'O başlangıçta zaten hiç istememişti.'

'Canım o tek başına değilse bile meselâ bütün dünyada onun gibi yirmi otuz kişi hayır demiş olsaydı…'

Ben: 'Orası öyle.' diye tasdik ediyorum. 'Fakat aslında onlar da istiyordular.'

Kropp: 'İnsan bunu düşününce pek tuhaf geliyor.' diye devam ediyor. 'Bizler vatanımızı savunmak için burada bulunuyoruz. Fakat Fransızlar da yine vatanlarını savunmak için buradalar. Şu halde haklı olan hangi taraf?' "[3]

Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok, bütün eserlerinde savaşın acımasızlığını gösteren Remarque'ın eleştirel tavrı ile dikkati çektiği bir romandır. Oktay Akbal, *"dünya savaşının facialarını unutulmaz bir şekilde insanlığın belleğine kazımak için ustaca kalemini kullanan"* bir yazar olarak nitelendirdiği Remarque için *"insanları etkileme gücünde olanlardan daha ileri gitmiş değildi, onun başarısı savaş gerçeği karşısında bir insanın duyduğu iğrenmeyi, nefreti silinmez bir başarıyla romanına geçirebilmesiydi."*[4] der. Yaşar Kemal'e göre de roman *"20. yüzyıl dünyasının el kitabı sayılabilir."*

Fransa'nın prestijli yayınevi Gallimard'ın 20. yüzyılı temsil eden romanı seçmelerini ve bir yazı yazmalarını istediği 31 roman yazarı arasında bulunan Yaşar Kemal'in, yayınevinin 100. yıldönümü nedeniyle yürütülen etkinlikteki seçimi, *Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok* olur. 23 Eylül 2010 tarihli yazısını şöyle bitirir yazar: *"Sanat insanları yalana, zulme, bitip tükenmeyen savaşlara, bütün kötülüklere karşı uyarır. 20. yüzyılda roman bu uyarıcılığı dirençle sürdürdü. Erich Maria Remarque'ın 1929'da yazdığı Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok bugün de taptaze, bugün de her okuyucusu tarafından yeniden yeniden yaratılarak uyarıyor, direnme gücü veriyor."*[5]

Seksen küsur yıldır tazeliğini hiç yitirmeyen bir roman *Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok*. Bunda, çarpıcı ve gerçekçi anlatımının payı var kuşkusuz; ancak savaşın yeryüzünden silinmeyen varlığı düşünüldüğünde, her zaman güncelliğini koruyan konusunun da etkili olduğu söylenebilir. Savaşan taraflar, cepheler, kullanılan silahlar değişse de savaş hep var oldu çünkü. Cevdet Kudret'in savaşı, nedenleri ve sonuçları bakımından eleştirdiği tiyatrosu *Yaşayan Ölüler*'in başında *"Vaka, Birinci Dünya Savaşı'ndan*

sonra, herhangi bir ülkede geçmiş olabilir"[6] deyişi de bundandır. Epik tiyatro diliyle yazılan *Yaşayan Ölüler*'in I. tablosunda sohbet eden gençlerin konuşmaları aniden kesiliverir ve maskelerin değiştirilmesi istenir. Bu seferki maskeler başka biçimde ve başka renktedir. Başka bir ülkenin askerleri de benzer koşullarda, benzer durumlarla mücadele ederler. Savaşan taraflar değişse de yaşanan acı ve dehşet değişmez; anlaşılan, budur.

"(...) Mademki tiyatrodayız, öyleyse olayları somut örneklerle ele alalım; her şeyi oluş halinde gösterelim. İlkin gerçek bir olayı ele alım. Bilirsiniz Remarque diye bir Alman yazarı vardı. Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok diye bir roman yazmıştır hani. Birinci Dünya Savaşı'nda kendi başından geçenleri anlatmıştır orada. Remarque'in söylediğine göre; savaş başladığında bunlar daha on yedi, on sekiz yaşında çocuklarmış, askerlik çağına daha iki üç ayları varmış, sınıf öğretmenleri *Kantorek ateşli söylevler çekip hepsini şubeye götürmüş, gönüllü yazdırmış. Yıllarca ateşin içinde pişmişler. Şimdi cepheden dokuz kilometre gerideler. İleriye yeni birlikler sürüp bunları dinlensinler diye geriye çekmişler. Bağlı oldukları 150 kişilik bölükten 32 kişi kalmış. (...)*"[7]

Yaşayan Ölüler, anlatıcının; bu cümlelerin de yer aldığı sözleriyle başlar. I. perdenin ilk tablosu, olay akışı ve oyun kişileri bakımından *Batı Cephesinde Yeni Bir Şey Yok*'un oyunlaştırılmış biçimine bürünerek romandan ifadelerle sürer. Bu yönüyle Gerard Genette'in "*iki ya da daha fazla metin arasındaki ortakbirliktelik ilişkisi, yani, biçimsel olarak ve çoğu zaman, bir metnin başka bir metindeki somut varlığı*"[8] biçiminde tanımladığı *metinlerarasılık* bağlamında değerlendirilebilir. Cevdet Kudret, bu çok sevilen romana, başka bir ortamda da yaşama imkânı vermiştir.

Sınıf Arkadaşları romanında (1943), Birinci Dünya Savaşı ve sonrası yıllarda İstanbul'da gözlenen iki farklı hayat tarzını yansıtan ve yaşanan yozlaşmayı gözler önüne seren yazar, söz konusu oyunda da benzer bir yaklaşım içindedir; insanlar öldükçe, öldürüldükçe, birilerinin kazanç elde ettiği korkunç bir savaşın insan faktörünü hiçe sayışını anlatır. Sanata, sanatçıya gereken değerin verilmeyişi de oyunda defalarca dile getirilmiş; eğlencenin, sanatın önüne geçtiği vurgulanarak yozlaşmış bir toplum eleştirilmiştir.

Savaş sonrası da bekleneni vermez. Savaşanların çoğu evine dönemez; dönenler de açlık, işsizlik gibi sorunlarla karşılaşırlar; oysa savaşa katılmayıp fırsatları değerlendiren vurguncular keyif içinde, rahat yaşarlar. Orduya bozuk dürbünleri satarak zengin olan Patron, para için "namustur" diyecek kadar alçalır sözgelimi. Onun eski arkadaşı Namuslu Adam'sa barlarda çiçek satarak geçinmeye çalışır. Oyun kişileri, yaşanan zıtlıkları gözler önüne seren eylemlerde bulunurlar. Sözümona vatansever olan savaş zengini Patron'un gazetesinde yayımlanan savaş fotoğraflarında *Yaşayan Ölüler* diye anılan gençlerin ülkelerindeki manzara hiç de iç açıcı değildir. Klasik eserlerin sahnelenmesi için kurulan tiyatro topluluğu bu patronun elinde bir revü grubuna dönüşmüştür; ahlak dışı davranışlar görmezden gelinir. Bu düzen karşısında direnen Ozan ve sevdiği kız da sonunda yenik düşerler; yani kötülük

kazanmış olur. Sosyal ortamın bu zıtlıkları, *"Ne var?.. Ne oluyor?.."* sorusuna verilen *"Hiç canım!.. Bir adam açlıktan ölüyor da, onu seyrediyorduk..."*[9] cevabının ardından kapanan "iç perde"nin belirtilmesine dek devam eder.

Sevda Şener'in deyişiyle *"Savaşın yarattığı fırsatlardan yararlanan, kirli işler çevirenler, (...) yurdu için savaşanları küçük görenler, onları sömürenler", oyunda "kıyasıya eleştirilir".*[10] Adnan Binyazar da kitapta yer alan *Yaşayan Ölüler Üstüne* başlıklı yazısının bir yerinde şöyle der: *"Vurguncuların kendi çıkarları için savaş kışkırtıcılığı yapmaları ve her şeye el koymaları; basını, siyasal erki, hatta devlet gücünü kullanmaları toplumsal dengeyi bozarken, halkların masum insanları birbirlerine kurşun sıkarlar. Bu ortamda 'insan' denen o benzersiz değer, satın alınmıştır. Artık o, ne denli değerli olsa da, yerine konacak başkaları olacaktır. Savaşın yarattığı açlık ona her şeyi yaptıracak denli acımasızdır. İnsansal olan her şey, en küçük bir çıkar karşısında değersizliğe dönüşebilir."*[11]

1934'te yazılan oyun, iki yıl sonra Ağaç dergisinde tefrika edilmişse de tefrika tamamlanamamıştır. Yazarın, 1988'de *"dili üzerinde ufak tefek değişiklikler"* yaptığını ve I. perdenin I. tablosunu yeniden işlediğini belirttiği[12] oyun sahnelenmemekle birlikte Kudret'in ölümünden iki yıl sonra (1994) kitap halinde yayımlanmıştır.

Savaş yeryüzünde var olduğu sürece, onu anlatan ve barışı savunan edebiyat hep olacaktır.

---

1. E. M. Remarque, *Garp Cephesinde Yeni Bir Şey Yok* (Çeviren: Burhan Arpad), 2. Baskı, Arif Bolat Kitabevi, İstanbul 1968, s. 111-112.
2. A. g. e., s. 232.
3. A. g. e., s. 163.
4. Oktay Akbal, *Dost Kitaplar*, Kitapçılık Ticaret Limited Şirketi Yayınları, İstanbul 1967, s. 123.
5. www.radikal.com.tr/yasar_kemal_yuzyilin_romanini_secti_bati_cephesinde_yeni_bir_sey_yok-1054300 (erişim tarihi: 11.06.2013)
6. Cevdet Kudret, *Yaşayan Ölüler*, MitosBOYUT Yayınları, İstanbul 1994, s. 13.
7. A. g. e., s. 16.
8. Kubilay Aktulum, *Metinlerarası İlişkiler*, 3. Basım, Öteki Yayınevi, İstanbul 2007, s. 93.
9. Cevdet Kudret, *Yaşayan Ölüler*, MitosBOYUT Yayınları, İstanbul 1994, s. 91.
10. *Cumhuriyetin 75. Yılında Türk Tiyatrosu* (Panel – 26/27/28 Ekim 1998), İstanbul Devlet Tiyatrosu), MitosBOYUT Yayınları, İstanbul 1999, s. 70.
11. A. g. e., s. 9.
12. Cevdet Kudret, *Yaşayan Ölüler*, MitosBOYUT Yayınları, İstanbul 1994, s. 12.